

Хомутенко Віра Петрівна,

кандидат економічних наук, професор, судовий експерт, тел. 067-700-11-67, e-mail: homutenko-vera@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-7204-7209>

Хомутенко Алла Віталіївна,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри фінансів, Одеський національний економічний університет, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, тел. 093-96-444-00, e-mail: 24.06.alla@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-717>

ІНСТИТУЦІЙНО-ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СУДОВО-ЕКСПЕРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність вдосконалення інституційно-організаційного забезпечення судово-експертної діяльності в Україні. Розглянуто зарубіжний досвід інституційно-організаційного забезпечення судово-експертної діяльності, який може бути адаптований до вітчизняної практики. Встановлено, що інституційна модель здійснення державної політики в галузі судової експертизи, як свідчить міжнародна практика, реалізується через різні центральні органи виконавчої влади та інститут приватної експертизи. Наведено досвід Казахстану, де вперше було реалізовано ідею створення єдиної експертної системи. Встановлено, що структура інституційно-організаційного забезпечення судово-експертної діяльності в Україні має чотири структурні складові: центральні органи виконавчої влади; уповноважені органи державної влади; головні суб'єкти судово-експертної діяльності; недержавні (приватні) судові експерти. Наведено тлумачення терміну «управлінням судово-експертною діяльністю», головну місію такого управління та елементи системи управління судово-експертною діяльністю. Визначено організаційно-управлінські функції суб'єктів управління судово-експертною діяльністю в Україні. Виявлено, що з кожним роком зростає кількість судових експертиз, проведених експертами науково-дослідних установ судової експертизи Міністерства юстиції України. За результатами проведеного дослідження встановлено, що в Україні відсутня єдина цілісна структура судово-медичної та судово-психіатричної служб. Дослідження змісту нормативно-правових актів свідчить про наявність у них неузгодженостей та розбіжностей. Запропоновано створити Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері експертного забезпечення правосуддя.

Ключові слова: судово-експертна діяльність, інститути, організаційне забезпечення, суб'єкти управління.

Khomutenko Vira Petrivna,

Candidate of Economic Sciences, Professor, Judicial Expert, e-mail: 24.06.alla@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0002-7176-9613>

Khomutenko Alla Vitaliivna,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Finance, Odessa National Economic University, Odessa, st. Preobrazhenskaya, 8, 0939644400, e-mail: homutenko-vera@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-7204-7209>

INSTITUTIONAL AND ORGANIZATIONAL PROVISION OF COURT EXPERT ACTIVITIES IN UKRAINE

Abstract. The article substantiates the need to improve the institutional and organizational support of court expert activity in Ukraine. The foreign experience of institutional and organizational support of court expert activity, which can be adapted to domestic practice, is considered. It has been established that the institutional model of implementation of state policy in the field of court expertize, as evidenced by international practice, is implemented through various central bodies of executive power and the institute of private examination. The experience of Kazakhstan, where the idea of creating a single expert system was implemented for the first time, is given. It has been established that the structure of institutional and organizational support of court expert activity in Ukraine has four structural components: central bodies of executive power; authorized state authorities; the main subjects of forensic expert activity; non-state (private) forensic experts. The interpretation of the term “court expert activity management”, the main mission of such management and the elements of the forensic activity management system are presented. The organizational and managerial functions of the subjects of the management of court expert activities in Ukraine have been determined. It was found that every year the number of court expertizes conducted by experts of scientific research institutions of court expertize of the Ministry of Justice of Ukraine is increasing. Based on the results of the conducted research, it was established that there is no single integrated structure of court medical and court psychiatric services in Ukraine. The study of the content of normative legal acts indicates the presence of inconsistencies and disagreements in them. It is proposed to create a Central body of executive power that implements state policy in the field of expert provision of justice.

Key words: court expert activity, institutes, organizational support, management subjects.

Постановка проблеми. Експертна практика в Україні свідчить про наявність нормативно-правових, організаційних і методичних прогалин та недоліків, які породжують певні складнощі при проведенні експертизи і розбіжності в експертних висновках.

Серед таких проблем можна виділити: недостатньо високий рівень підготовки кадрів і технічного оснащення експертної діяльності, відсутність стандартизованих методик проведення експертизи та порядку призначення повторних і комплексних експертиз,

а також прийому, передачі та зберігання об'єктів. Їх усунення зумовлює об'єктивну необхідність глибокого, системного дослідження інституційно-організаційного забезпечення судово-експертної діяльності в Україні з метою його покращення.

Аналіз досліджень і публікацій. Теоретичні та практичні аспекти призначення, виробництва та використання результатів експертиз у адміністративному, цивільному, господарському і кримінальному судочинстві досліджували: Т.В. Авер'янова, Г.А. Атанесян, К.А. Букалова, С.П. Голуб'ятнікова, Т.М. Дмитрієнко, А.М. Дячкова, В.Я. Колдіна, В.М. Махова, А.М. Ромашова, М.Я. Сегай, О.В. Хомутенко, А.Р. Шляхова, С.Г. Чадаєва та ін. Віддаючи належне проведеним раніше дослідженням, слід зазначити, що загалом обрана тема ще не отримала належного наукового осмислення і, як наслідок, інституційно-організаційне забезпечення експертної діяльності ще не приведене у відповідність до вимог часу.

Метою статті є дослідження інституційно-організаційного забезпечення судово-експертної діяльності в Україні та надання рекомендацій з його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний стан судово-експертної діяльності в Україні потребує запровадження нових систем і механізмів експертного забезпечення правосуддя, а особливо побудови інституційної моделі. З цією метою розглянемо зарубіжний досвід інституційно-організаційного забезпечення судово-експертної діяльності, який може бути адаптований до вітчизняної практики.

Інституційна модель здійснення державної політики в галузі судової експертизи, як свідчить міжнародна практика, реалізується через різні центральні органи виконавчої влади. Так, інституційно-організаційне забезпечення судово-експертної діяльності в Португалії, Азербайджані, Естонії, Нідерландах, Ірландії, Литві, Казахстані здійснюється міністерствами юстиції цих країн, а в Албанії, Австрії, Білорусі, Болгарії, Чорногорії, Данії, Фінляндії, Франції, Греції, Грузії, Хорватії, Італії, Чехії, Латвії, Угорщині, Македонії, Молдові, Німеччині, Норвегії, Польщі, Румунії, Словаччині, Іспанії, Сербії, Швеції, Швейцарії, Туреччині – міністерствами внутрішніх справ (поліції). У деяких європейських країнах інституційно-організаційне забезпечення формують інші державні організації: Вірменія – Незалежне національне бюро у складі Уряду Вірменії, Бельгія – Незалежний національний інститут у складі Уряду Бельгії, Грузія – Незалежне національне бюро у складі Уряду Грузії, Латвія – Незалежне національне бюро у складі Уряду Латвії, Румунія – Незалежне національне бюро у складі Уряду Румунії, Франція – судово-експертні інститути, що належать до жандармерії Франції, Італія – судово-експертні інститути італійських карабінерів [1].

Слід зазначити, що в багатьох європейських країнах, зокрема Данії, Ісландії, Латвії, Німеччина, Норвегії, Фінляндії запроваджено інститут приватної експертизи. При цьому установи приватної експертизи є сертифікованими, діяльність експертів базується на принципах об'єктивності та неупередженості; до їх складу входять не лише досвідчені судові

експерти, але й науковці. Як слушно зауважує А. М. Лазебний, наявність інституту приватної експертизи не лише є гарантією забезпечення законних прав і свобод громадян та інтересів суспільства, але й дозволяє суттєво зменшити бюджетні витрати на утримання державних судово-експертних установ [2].

Цікавим є досвід Казахстану, де відповідно до ст.25 Закону «Про судово-експертну діяльність» [3] вперше було реалізовано ідею створення єдиної експертної системи – Палата судових експертів. Зокрема, Палата судових експертиз Казахстану здійснює координацію діяльності її членів, а також територіальних палат; представляє, захищає права та законні інтереси її членів, а також територіальних палат при здійсненні ними судово-експертної діяльності у їхніх відносинах з державними органами, іншими юридичними особами; здійснює методичну допомогу в підготовці осіб, які претендують на отримання ліцензії на зайняття судово-експертною діяльністю, для складання ними кваліфікаційних іспитів; організує навчання та підвищення кваліфікації її членів; розробляє науково-методичні матеріали з питань судово-експертної діяльності; вносить до Міністерства юстиції Республіки Казахстан уявлення про зупинення, припинення дії та позбавлення ліцензії на зайняття судово-експертною діяльністю; розглядає звернення фізичних та юридичних осіб на порушення обов'язків судового експерта та етики судового експерта її членами; бере участь у нормотворчій діяльності Міністерства юстиції Республіки Казахстан, інших державних органів Республіки Казахстан з питань

судово-експертної діяльності; здійснює перевірки діяльності територіальних палат; бере участь у здійсненні міжнародного співробітництва у сфері судово-експертної діяльності; делегує представників для включення до складу кваліфікаційної та атестаційної комісій [3].

Дослідуючи інституційне середовище судово-експертної діяльності в Україні слід вказати на низку особливостей у інституційній структурі здійснення державної політики в галузі судової експертизи.

Структура інституційно-організаційного забезпечення судово-експертної діяльності в Україні має чотири структурні складові. Перша – центральні органи виконавчої влади, які забезпечують реалізацію державної політики в судово-експертній діяльності (Міністерство юстиції України, Міністерство внутрішніх справ України, Служба безпеки України, Державна прикордонна служба України, Міністерство оборони України та Міністерство охорони здоров'я України) (рис. 1).

Другою складовою в інституційній структурі судово-експертної діяльності в Україні є уповноважені органи державної влади, на які покладено функції центральних органів державної влади з виконання організаційно-управлінського забезпечення реалізації державної політики в експертному забезпеченні правосуддя (Департамент експертного забезпечення правосуддя Міністерства юстиції України [4], Експертна служба Міністерства внутрішніх справ України [5], Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки

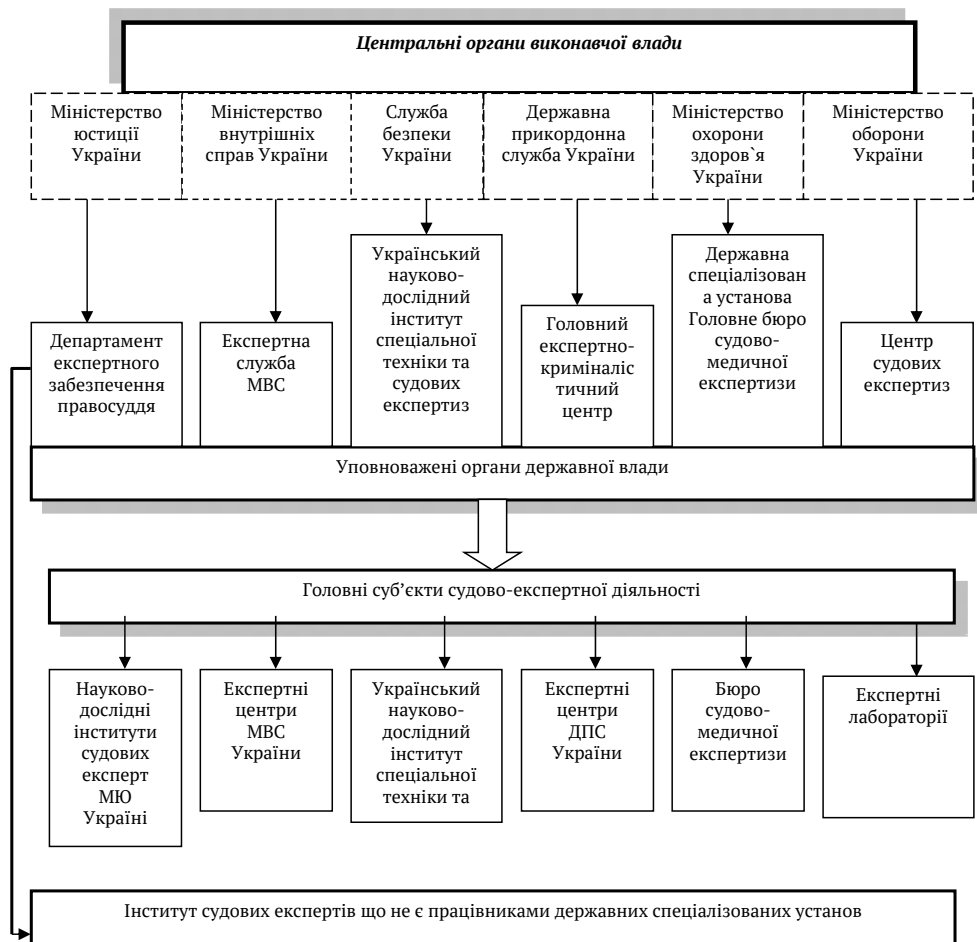

Рис. 1. Структура інституційно-організаційного забезпечення судово-експертної діяльності в Україні

України [6], Головний експертно-криміналістичний центр Державної прикордонної служби України [7], Державна спеціалізована установа «Головне бюро судово-медичної експертизи Міністерства охорони здоров'я України [8], Центр судових експертиз Міністерства оборони України).

Третьою складовою в інституційній структурі є головні суб'єкти судово-експертної діяльності, які здійснюють безпосереднє організаційне і науково-методичне забезпечення та проведення судових експер-

тиз у державних судово-експертних установах (науково-дослідні установи судових експертиз Міністерства юстиції України, експертні служби Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства оборони України, Служби безпеки України та Державної прикордонної служби України, експертно-криміналістичний центр ДПС України, науково-дослідні установи судових експертиз, судово-медичні та судово-психіатричні установи Міністерства охорони здоров'я України).

Ще однією складовою інституційної структури судово-експертної діяльності є інститут судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ (далі – недержавні (приватні) судові експерти).

Інститут судових експертів в Україні представлено недержавними установами судових експертиз та атестованими судовими експертами-фізичними особами. На думку Президента Союзу експертів України І.В. Стародубова недержавні установи судових експертиз відіграють вагомую роль в роботі з судами [9].

Обов'язковою умовою здійснення судово-експертної діяльності недержавних (приватних) судових експертів є наявність у них свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта, виданого Міністерством юстиції України на підставі рішення Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Міністерстві юстиції України, яким надається право на проведення певних видів експертиз.

За даними державного Реєстру атестованих судових експертів станом на 01.04.2022 р. кількість недержавних (приватних) судових експертів становить 518 фахівців, що на 28 осіб менше порівняно з 2019 роком. Приватними судовими експертами, згідно з наданими ними звітами у 2021 році, було складено 17340 висновків, що на 10047 висновків менше ніж у 2019 році [10].

Недержавні (приватні) судові експерти проводять судові експертизи та експертні дослідження за наступними видами судових експертиз: інженерно-технічна експертиза (спец. 10.1, 10.2); будівельно-технічна та земельно-технічна експертиза (спец.10.6, 10.7, 10.10, 10.14); економічна експер-

тиза (спец.11.1, 11.2, 11.3); товарознавча експертиза (спец. 12.1); авто-товарознавча експертиза (спец.12.2); експертиза у сфері інтелектуальної власності (спец.13.1 – 13.9). Слід зазначити, що на сьогодні діють обмеження на виконання недержавними (приватними) експертами окремих видів судових експертиз, зокрема криміналістичних, до складу яких включені і почеркознавчі, технічні експертизи документів, комп'ютерно-технічні, психологічні та інші. Разом з тим, на нашу думку, розширення діяльності Інституту недержавних (приватних) судових експертів може значно зменшити навантаження на державний бюджет і позитивно вплинути на розвиток конкуренції, що, в свою чергу, поліпшить якість висновків експертів.

Доцільно зазначити, що система управління судово-експертною діяльністю, як і будь-яка система, являє собою сукупність взаємопов'язаних елементів, кожний із яких володіє певними властивостями (атрибутами).

Під управлінням судово-експертною діяльністю будемо розуміти сукупність заходів і дій цілеспрямованого впливу центральних органів виконавчої влади у сфері судової експертизи на процеси, пов'язані з нормативно-правовим регулюванням та науково-методичним і інформаційним забезпеченням, фінансуванням та матеріально-технічним забезпеченням судово-експертної діяльності. Головною місією такого управління є забезпечення суспільних інтересів, що досягається через надання якісних і в повному обсязі експертних послуг та експертне забезпечення правосуддя. Основним елементами системи управління судово-експертної діяльності є суб'єкт та об'єкт.

Для дослідження компетенцій суб'єктів управління судово-експертної діяльності в Україні застосуємо структурно-функціональний підхід, який дозволить розмежувати суспіль-

ні інститути та функціональні обов'язки центральних органів виконавчої влади у сфері судової експертизи (табл. 2).

Таблиця 2

Організаційно-управлінські функції суб'єктів управління судово-експертною діяльністю в Україні

Назва органу	Функції
<i>Міністерство юстиції України</i> (Департамент експертного забезпечення правосуддя [4])	• спрямування та контроль за діяльністю науково-дослідних установ судових експертиз, які належать до сфери управління Міністерства юстиції України, та судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ; • організація науково-методичного забезпечення судово-експертної діяльності; • забезпечення організації роботи Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Міністерстві юстиції України; • забезпечення міжвідомчої координації судово-експертною діяльністю
<i>Міністерство внутрішніх справ [5]</i> (Експертна служба МВС)	• організовує в межах повноважень, передбачених законом, організаційно-управлінське та науково-методичне забезпечення судово-експертної діяльності; • організовує та забезпечує проведення судової експертизи в кримінальному та виконавчому провадженнях, адміністративних, цивільних та господарських справах, справах про адміністративні правопорушення; • організовує в порядку, визначеному законодавством, провадження науково-дослідної діяльності у сфері судової експертизи; • у разі потреби забезпечує в установленому порядку участь працівників Експертної служби МВС як спеціалістів під час здійснення досудового розслідування та судового розгляду; • організовує роботу Експертно-кваліфікаційної комісії МВС з проведення атестації, присвоєння особам та позбавлення осіб кваліфікації судового експерта і кваліфікаційних класів судового експерта, а також роботу з надання та позбавлення права участі як спеціаліста в проведенні слідчих дій, надання, позбавлення та підтвердження права самостійного проведення спеціальних вибухотехнічних робіт та видає відповідні свідоцтва; • веде базу даних реєстру атестованих судових експертів Експертної служби МВС, передає в установленому порядку інформацію до державного Реєстру атестованих судових експертів

<i>Служби безпеки України</i> (Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України [11])	• забезпечують створення, виготовлення та участь у впровадженні спеціальної техніки та СТЗ для потреб підрозділів та органів Служби безпеки України, інших суб'єктів сектору безпеки і оборони України організують судово-експертне забезпечення діяльності підрозділів та органів Служби безпеки України, інших правоохоронних органів та суду забезпечують здійснення попередньої ідентифікації товарів у галузі державного експертного контролю; • організують випробування, спеціальні (тематичні) дослідження, науково-технічна експертиза СТЗ і спеціальної техніки, оцінка відповідності технічних засобів відповідно до сфери акредитації Інституту; • забезпечують виконання заходів із технічного регулювання у сфері СТЗ
<i>Державна прикордонна служба України</i> (Головний експертно-криміналістичний центр Державної прикордонної служби України) [7]	• здійснює організаційно-правове та методичне керівництво діяльністю експертних підрозділів Головного центру; • організує провадження пошукових досліджень у сфері судово-експертного забезпечення; • здійснює організацію науково-методичного та інформаційного забезпечення діяльності органів Державної прикордонної служби України у сфері охорони державного кордону
<i>Міністерство охорони здоров'я [12]</i> (Державна спеціалізована установа «Головне бюро судово-медичної експертизи Міністерства охорони здоров'я України»)	• організує проведення судово-медичної експертизи та судово-психіатричної експертизи; • присвоєння кваліфікації судового експерта і кваліфікаційних класів судово-медичним і судово-психіатричним експертам та позбавлення кваліфікації судового експерта і кваліфікаційних класів судово-медичних і судово-психіатричних експертів
Міністерство оборони України	• в процесі реформування

Виконання функцій Міністерства юстиції України в сфері судової експертизи покладено на Департамент експертного забезпечення правосуддя, до структури якого входять: відділ організаційно-управлінського забезпечення діяльності науково-дослідних установ судових експертиз; відділ організації роботи Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Міністерстві юстиції; відділ науково-методичного забезпечення; відділ розгляду звернень та надання публічної інформації [13].

На Департамент експертного забезпечення правосуддя Міністерства юстиції покладено виконання наступних завдань [14]: організація законодавчо визначеного експертного забезпечення правосуддя та проведення науково-дослідних робіт у галузі судової експертизи; забезпечення організації роботи Центральної експертно-кваліфікаційної комісії при Міністерстві юстиції України і Науково-консультативної та методичної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України; присвоєння кваліфікації судового експерта фахівцям, ви-

дання свідоцтва встановленого зразка та здійснення контролю за їх діяльністю; зупинення дії або анулювання свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта; забезпечення ведення Державного реєстру атестованих судових експертів та Реєстру методик проведення судових експертиз; координація та контроль діяльності науково-дослідних установ, які проводять судову експертизу та належать до сфери управління Міністерства юстиції України, здійснення нормативно-методичного забезпечення їх діяльності; координація діяльності міністерств та інших центральних органів виконавчої влади з питань розвитку судової експертизи; забезпечення організації роботи Координаційної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України [14].

Об'єктами управлінської діяльності Департаменту експертного забезпечення правосуддя є сім науково-дослідних установ судової експертизи, які створені розпорядчими актами Кабінету Міністрів України, що діють на підставі статутів, затверджених Міністерством юстиції України та їх вісімнадцяти відділень, крім Кримського НДІСЕ, який припинив свою діяльність у зв'язку з окупацією АР Крим. Крім того, експерти, які не є працівниками державних спеціалізованих установ, але здійснюють свою діяльність на підставі свідоцтва Мін'юсту та внесені до державного Реєстру атестованих судових експертів, також є об'єктами управління Департаменту експертного забезпечення правосуддя Міністерства юстиції України [15].

Відповідно до статутних завдань основною метою діяльності науково-дослідних установ судової експер-

тизи є забезпечення правоохоронних та судових органів незалежною, кваліфікованою й об'єктивною експертизою, орієнтованою на максимальне використання досягнень науки і техніки.

Організація проведення судових експертиз й експертних досліджень в державних спеціалізованих установах Мін'юсту регламентована Інструкцією про призначення та проведення судових експертиз і Науково-методичними рекомендаціями з питань підготовки та призначення судових експертиз і експертних досліджень [16].

Відмітимо, що з кожним роком зростає кількість судових експертиз, проведених експертами науково-дослідних установ судової експертизи Міністерства юстиції України. Зокрема, за 2021 рік їх кількість становила 138042 експертизи, що на 7943 експертизи більше порівняно з 2020 [17]. За перший квартал 2022 року судовими експертами науково-дослідних установ судової експертизи Міністерства юстиції України виконано 21847 експертиз, із яких 18761 судових експертиз у справах кримінального провадження та справах про адміністративні порушення й 3086 судових експертиз і експертних досліджень у цивільних, господарських та адміністративних справах та на замовлення [18].

Характерною особливістю державних спеціалізованих установ Міністерства юстиції України є здійснення ними наукової діяльності, що спрямована на підвищення ефективності наукових досліджень у галузі судової експертизи, розробку найбільш досконалих методик і методів судової експертизи для максимального використання її можливостей при розслідуванні кримінальних справ, судово-

му розгляді кримінальних, цивільних, господарських, адміністративних справ та справ про адміністративні правопорушення. З цією метою експертні установи Мін'юсту проводять пошукові дослідження, вивчають досягнення світової науки, теорію і практику судової експертизи України й зарубіжжя, а також проводять апробацію та впроваджують в експертну практику результати науково-дослідних робіт [14].

Одним із суб'єктів організаційно-управлінського забезпечення в інституціональному експертному середовищі є Експертна служба Міністерства внутрішніх справ, яку створено постановою Кабінету Міністрів України на базі Державного науково-дослідного експертно-криміналістичного центру МВС та експертно-криміналістичних підрозділів при головних управліннях МВС у Криму, м. Києві, Київській області, управлінні МВС в областях, м. Севастополі і на транспорті [19]. Експертна служба Міністерства внутрішніх справ України (далі – Експертна служба МВС) являє собою систему державних спеціалізованих установ, які належать до сфери управління МВС.

Згідно з Положенням Експертна служба МВС відповідно до покладених завдань: здійснює судово-експертну діяльність, проводить судову експертизу в кримінальному та виконавчому провадженнях, адміністративних, цивільних і господарських справах, справах про адміністративні правопорушення; забезпечує в межах повноважень функціонування криміналістичного обліку та перевірку за ним, а також натурних зразків або каталогів продукції, технічної документації

та іншої інформації, необхідної для створення й оновлення методичної та нормативної бази судової експертизи; забезпечує участь судових експертів та фахівців установ Експертної служби МВС як спеціалістів під час проведення огляду місця події, здійснення досудового розслідування та судового розгляду відповідно до законодавства; проводить оцінку майна, майнових прав та здійснює професійну оціночну діяльність, здійснює рецензування звітів про оцінку майна (акта оцінки майна) та надає висновки в межах повноважень, визначених законодавством; забезпечує проведення відстрілювання вогнепальної зброї та огляд її технічного стану; проводить оцінку відповідності (випробувань, сертифікації, інспектування), розглядає та погоджує проекти технічних умов, іншу технічну та конструкторську документацію на продукцію, процеси і послуги, виконує інші роботи в межах своєї компетенції; організовує та забезпечує в установленому порядку навчання (підготовка, стажування, курсові збори) та атестацію працівників установ Експертної служби МВС, які залучаються для проведення судової експертизи та/або беруть участь у розробленні теоретичної та науково-методичної бази судової експертизи; веде базу даних реєстру атестованих судових експертів Експертної служби МВС; організовує матеріально-технічне та інше ресурсне забезпечення установ Експертної служби МВС; впроваджує єдину систему управління установами Експертної служби МВС; узагальнює та забезпечує спільне використання судово-експертної практики; здійснює міжнародне співробітництво в галузі судової експер-

тизи та криміналістики відповідно до законодавства України; проводить науково-дослідну, науково-методичну та інформаційну діяльність у галузі судової експертизи і криміналістики; розробляє та в установленому порядку вносить пропозиції щодо вдосконалення законодавства, інших нормативно-правових і нормативно-технічних документів; виконує в межах своєї компетенції інші роботи і надає платні послуги відповідно до законодавства України [20].

Об'єктами управління Експертної служби МВС є двадцять шість науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів, які здійснюють судово-експертну діяльність. У цих центрах станом на 01.04.2022 працюють 3025 судових експертів [18]. За останніми звітними даними ДН-ДЕКЦ МВС за дев'ять місяців 2021 р. виконано 188369 судово-експертних та експертних досліджень, у 2020 р. їх кількість становила 206998 судових експертиз за усіма видами експертиз.

Відмітимо, що до системи експертних установ Служби безпеки України належать: Експертно-криміналістична служба Центрального Управління Служби безпеки України та експертно-криміналістичні групи в регіональних органах [21]. До основних класів судових експертиз, які проводять уповноважені підрозділи СБУ, відносяться: криміналістичні, експертизи спеціальних технічних засобів негласного одержання інформації, судово-біологічні, вибухово-технічні, експертизи з питань збереження державної таємниці (відомчі нормативно-правові акти, що регулюють діяльність експертних підрозділів Служби безпеки України – не наводяться).

Одним з основних завдань експертних підрозділів Державної прикордонної служби України (далі – ДПСУ) є проведення криміналістичних експертиз паспортних документів, які згідно із законодавством використовуються під час перетину державного кордону України. Особливої актуальності такі експертизи набули у зв'язку з анексією Криму, окупацією частини території Донецької та Луганської областей та введенням у 2017 р. безвізового режиму з країнами Євросоюзу та іншими державами світу [22].

Головний експертно-криміналістичний центр ДПСУ відповідно до покладених на нього завдань: бере участь у розробленні нормативно-правової бази з питань судово-експертної діяльності ДПСУ положень та інструкцій про організацію експертної роботи, а також з інших питань судово-експертної діяльності; готує проекти наказів, методичних рекомендацій і оглядових документів ДПСУ з питань судово-експертної діяльності; проводить судові експертизи та експертні дослідження паспортних документів і пов'язаних із їх обігом процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів, що здійснюють оперативно-розшукову діяльність, органів досудового розслідування, суду; розробляє методичні рекомендації, довідкові посібники та інші інформаційні матеріали методичного забезпечення судово-експертної діяльності; проводить у межах своєї компетенції пошукові дослідження та впроваджує їх результати в судово-експертну діяльність; формує картотеку, здійснює облік та зберігання зразків бланків паспортних документів, що надсилаються Міністерством закор-

донних справ України, дипломатичними представництвами та консульськими установами іноземних держав в Україні до Адміністрації ДАСУ; здійснює інформаційне забезпечення органів ДПСУ з питань, що належать до його компетенції; бере участь у забезпеченні підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації експертів за напрямками діяльності; організовує роботу Експертно-кваліфікаційної комісії ДПСУ щодо надання (позбавлення) та підтвердження кваліфікації судового експерта з дозволом на проведення певного виду судових експертиз та експертних досліджень; у межах компетенції бере участь у створенні інформаційних систем та банків даних щодо інформації про паспортні документи, які згідно із законодавством використовуються під час перетинання державного кордону України; узагальнює, аналізує і систематизує інформацію про види та методи захисту нових зразків паспортних документів, а також можливих способів їх підроблення; вносить у встановленому порядку пропозиції щодо використання бюджетних асигнувань, необхідних для придбання техніко-криміналістичних засобів, забезпечення діяльності експертних підрозділів; виконує інші функції у межах своєї компетенції [22].

Здійснення організаційно-управлінських функцій у галузі судової медицини та судової психіатрії здійснюється центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони здоров'я відповідно до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [23].

Мережу установ судово-медичної експертизи складають: Головне бюро

судово-медичної експертизи Міністерства охорони здоров'я України та бюро судово-медичної експертизи управлінь охорони здоров'я обласних державних адміністрацій. В обласному бюро судово-медичної експертизи діють наступні структурні підрозділи: відділ судово-медичної експертизи трупів; відділ судово-медичної експертизи потерпілих, обвинувачуваних та інших осіб; відділ судово-медичної експертизи речових доказів (судово-медична лабораторія), до складу якої входять такі відділення: (судово-медичної гістології; судово-медичної імунології; судово-медичної криміналістики; судово-медичної токсикології; судово-медичної цитології; відділ комісійних судово-медичних експертиз; відділ чергових судово-медичних експертів; організаційно-методичний відділ; міські, районні, міжрайонні відділення бюро судово-медичної експертизи; адміністративно-господарська частина з канцелярією та архівом [24]. У науково-практичному і організаційному плані судово-медичні експерти підпорядковані вищому керівникові судово-медичної служби. Основним відомчим нормативно-правовим документом, яким керуються в своїй діяльності бюро судово-медичної експертизи, є Інструкція про проведення судово-медичної експертизи [25], а також окремі інструкції щодо порядку проведення судово-медичних експертиз.

Систему судово-психіатричних установ становлять Український науково-дослідний інститут соціальної і судової психіатрії та психології (у якому є відділ судово-психіатричних експертиз), центри судово-психіатричних експертиз, відділення амбулаторних

і стаціонарних судово-психіатричних експертиз, які є структурними підрозділами психоневрологічних (психіатричних) лікарень або диспансерів.

Отже, в Україні також відсутня єдина цілісна структура судово-медичної та судово-психіатричної служб, а централізоване організаційно-управлінське забезпечення установ судово-медичної та судово-психіатричної експертизи має подвійне підпорядкування – Міністерству охорони здоров'я України та територіальним закладам охорони здоров'я комунальних служб.

Застосування структурно-функціонального підходу в дослідженні функціональних обов'язків центральних органів виконавчої влади у сфері судової експертизи засвідчило про відсутність в Україні єдиної цілісної структури здійснення організаційно-управлінських функцій судово-експертною діяльністю, а також про дублювання функцій різними суб'єктами управління, зокрема, у нормативно-правовому регулюванні діяльності підвідомчої підпорядкованості науково-дослідницьких судово-експертних установ. Яскравим прикладом цього є наявність підзаконних нормативно-правових актів, які приймаються самостійно Міністерством юстиції України, Міністерством внутрішніх справ України, Службою безпеки України, Державною прикордонною службою України щодо призначення та проведення судових експертиз [16; 26-28], щодо іспитів і періодичної переатестації для здобувачів професії судового експерта та правил притягнення до дисциплінарної відповідальності [29-32] та ін.

Дослідження змісту цих нормативно-правових актів, свідчить про наявність у них неузгодженостей та розбіжностей, що призводить, на думку директорки Департаменту експертного забезпечення правосуддя, Міністерства юстиції України Н.М. Ткаченко, до «незбалансованості в системі функціонування судово-експертних установ в Україні призводять до суттєвих проблем: затягування строків проведення судових експертиз (та відповідно – порушення прав учасників проваджень на судовий захист), існування реальних важелів внутрішньовідомчого тиску та відсутності реальної незалежності судових експертів під час проведення судових експертиз і надання висновків, «корпоративного» підходу у проведенні судових експертиз (висновки відповідають інтересам відомства) та внутрішньовідомчого приховання нерідких фактів неповноти й необґрунтованості висновків експерта, відтоку високопрофесійних кадрів з професійного середовища судових експертів» [33].

Крім того, наявність відомчих судових експертиз не відповідає положенням абз. 8 п. 2 розділу IV Концепції «вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів», схваленої Президентом України у 2006 р., У ній визначено, що «судові експертизи в кримінальних справах не повинні здійснювати експертні служби, які перебувають у структурі органів досудового слідства» [34].

Усе це свідчить про необхідність кардинальних змін в інституційній структурі судово-експертної діяльності. Необхідність змін в організації

судової експертизи підтримуються більшістю вітчизняних науковців та практиків. Зокрема П.І. Репешко пропонує «реорганізувати всю інституційну структуру шляхом позбавлення органів державної виконавчої влади, наділених правоохоронними функціями, зокрема МВС України, МО України, СБ України та ДПС України, їхніх власних відомчих експертних служб, наділених правом виконання судових експертиз; провести відповідні структурні зміни в ієрархії судово-експертних установ шляхом утворення Державного департаменту судово-експертного забезпечення правосуддя в складі МЮ України та аналогічного Департаменту в складі МОЗ України; перепідпорядкувати Державному департаменту судово-експертного забезпечення правосуддя МЮ України та Державному департаменту судово-експертного забезпечення правосуддя МОЗ України відповідно діючі науково-дослідні судово-експертні установи МЮ України, МОЗ України, експертні служби МВС України, МО України, СБ України й ДПС України ...» [35].

Необхідність змін в інституційній структурі підтримується більшістю судових експертів. Так, згідно з даними Моніторингового звіту Мініюсту, певна частина фахової спільноти виступає за створення Центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері експертного забезпечення правосуддя – Державну експертну службу [36].

Фахівцями судової експертизи пропонується підпорядкувати новоствореній Державній експертній службі усі відомчі науково-дослідні інститути судової експертизи. Основними

функціями Державної експертної служби пропонується визначити: 1) забезпечення реалізації державної політики у сфері експертного забезпечення правосуддя; 2) укладення, зміна та припинення угод із суб'єктами судово-експертної діяльності про надання послуг судової експертизи; 3) оплати послуг судової експертизи згідно з угодами; 3) забезпечення роботи Центральної експертно-кваліфікаційної комісії; 4) видання та анулювання свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта; 5) здійснення контролю за організацією діяльності судових експертів; 6) забезпечення ведення Державного реєстру атестованих судових експертів та Реєстру методик проведення судових експертиз; 7) визнання статусу саморегульованих організацій судових експертів; 8) здійснення нормативно-методичного забезпечення діяльності суб'єктів судово-експертної діяльності; 9) організацію проведення науково-дослідних робіт у галузі судової експертизи [36].

На нашу думку, Державну експертну службу слід створювати з підпорядкуванням Міністерству юстиції України, яке має досвід в організаційно-управлінській діяльності в сфері судової експертизи за напрямками та має фінансування за окремою бюджетною програмою КПКВК 3601070 «Проведення судової експертизи і розробка методики проведення судових експертиз». Це, на нашу думку, сприятиме підвищенню якості експертиз судово-експертних установ. Зауважимо, що створення Державної експертної служби надасть можливість реалізувати комплексний підхід до проблем організаційно-управлінського, нормативно-правового, кадрового,

науково-теоретичного, методичного, інформаційного, фінансового, матеріально-технічного забезпечення судово-експертної діяльності, що зумовить її успішність і результативність.

Висновки. Отже, актуальність дослідження зумовлена, по-перше, недостатнім рівнем розвитку законодавчої бази щодо незалежних експертиз; по-друге, відсутністю належного рівня наукових та практичних розробок у даній сфері; по-третє, необхідністю всебічного теоретичного дослідження даної проблеми з урахуванням нових економічних відносин та розробки практичних рекомендацій з виробництва експертиз.

За результатами проведеного дослідження ми дійшли до висновку, що все ще залишаються не вирішеними низка проблем, серед яких проблеми організаційного характеру судово-експертної діяльності. Так, встановлена наявність значної кількості уповноважених органів, повноваження яких дублюються. Саме тому пропонується створити єдиний орган – Державну експертну службу, що підпорядкуватиметься Мініюсту. Це сприятиме також вирішенню проблем, пов'язаних із методичним та інформаційним забезпеченням експертної діяльності, адже воно формуватиметься централізовано.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коротасєв В.М. Порівняльний аналіз адміністративно-правового регулювання експертно-криміналістичного дослідження в зарубіжних країнах. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 1. С.115-119. URL: <https://er.dduvs.in.ua/>

xmlui/bitstream/handle/123456789/2587/24.pdf?sequence=1&isAllowed=y

2. Лазебний А. М. Міжнародний досвід використання спеціальних знань під час розслідування кримінальних правопорушень проти громадського порядку. *Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. 2016. Вип. 1 (3). С. 85–90

3. О судебной экспертизе; Закон Республики Казахстан от 10 февраля 2017 года № 44-VI. URL: <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1700000044>

4. Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України: Постанова Кабінету Міністрів України від 2.07.2014 р. № 228. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF#Text>

5. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України: Постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 р. № 878. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF#Text>

6. Про Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз Служби безпеки України: Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.02.1993 р. № 109-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/109-93-%D1%80#Text>

7. Про затвердження Положення про Головний експертно-криміналістичний центр Державної прикордонної служби України: Наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 11.08.2010 р. № 617. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0770-10#Text>

8. Положення про бюро судово-медичної експертизи управлiнь охорони здоров'я обласних виконавчих комітетiв та республiканське бюро (Автономної Республiки Крим): Положення Міністерства охорони здоров'я України від 17.01.95 р. № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-95#Text>

9. Стародубов І.В. Проблеми формування кадрового забезпечення суб'єктів судово-експертної діяльності. *Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції-дискусії «Місце недержавної судової експертизи у забезпеченні судочинства України»*. Київ: Видавець Назаров О.А., 2020. с. 34-38. URL: <http://nndes.org.ua/images/18112020.pdf>
10. Інформація щодо діяльності судових експертів, які не є працівниками державних спеціалізованих установ за 2021 рік (станом на 01.04.2022) . URL: https://minjust.gov.ua/legal_expertise
11. Український науково-дослідний інститут спеціальної техніки та судових експертиз СБУ. URL: <https://ssu.gov.ua/naukovo-doslidnytskyi-institut>
12. Про затвердження Положення про Міністерство охорони здоров'я України: Постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2015 р.№ 267. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-%D0%BF#Text>
13. Офіційний веб-сайт Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/m/departament-ekspertnogo-zabezpechennya-pravosuddya>
14. Ткаченко Н.М. Особливості державного управління в сфері судово-експертної діяльності (на прикладі Міністерства юстиції України) . URL: <https://khrife-journal.org/index.php/journal/article/download/318/340/>
15. Інструкція про особливості здійснення судово-експертної діяльності атестованими судовими експертами, що не працюють у державних спеціалізованих експертних установах: Наказ Міністерства юстиції України від 12.12.2011 р. № 3505/5. URL: <https://www.justice-km.gov.ua/instrukciya-pro-osoblivosti-zdiysnennya-sudovo-ekspertnoji-diyalnosti-atestovanimi-sudovimi-ekspertami-scho-ne-pracyuyut-u-derzhavnih-specializovanih-ekspertnih-ustanovah>
16. Про затвердження Інструкції про призначення та проведення судових експертиз і Науково-методичними рекомендаціями з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень: Наказ Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>
17. Експертне забезпечення правосуддя .Міністерство юстиції України. 2021. URL: <https://minjust.gov.ua/m/1-kvartal-2021-roku>
18. Експертне забезпечення правосуддя .Міністерство юстиції України. 2022. URL: <https://minjust.gov.ua/m/1-kvartal-2022-roku>
19. Про утворення експертної служби Міністерства внутрішніх справ: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.06.2000 р.№ 988. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2000-%D0%BF#Text>
20. Положення про Експертну службу МВС України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 03.11.2015 р.№ 1343. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1390-15#Text>
21. Про Службу безпеки України: Закон України від 25.03.1992 р. № 2229-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>
22. Положення про Головний експертно-криміналістичний центр Державної прикордонної служби України: Наказ Адміністрації Державної прикордонної служби України від 11.08.2010 р. № 617. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0770-10#Text>
23. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. № 2801-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>
24. Судова медицина. Медичне законодавство: Підруч. для студ. вищ. мед. навч. закл. IV р.крп. Кн. 1 : Судова медицина / за ред. В.Ф. Москаленка, Б.В. Михайличенка. К. : Медицина, 2011. 448 с.
25. Положення про бюро судово-медичної експертизи управлінь охорони здоров'я обласних виконавчих комітетів та республіканське бюро (Автономної Респуб-

бліки Крим): Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 17.01.95 р. № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-95#Text>

26. Про затвердження Інструкції з організації проведення та оформлення експертних проваджень у підрозділах Експертної служби Міністерства внутрішніх справ України: Наказ МВС від 17.07.2017 р. № 591. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1024-17#Text>

27. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень в системі Служби безпеки України, затверджена наказом Служби безпеки України від 29.05.2015 р. № 371. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0738-15>

28. Інструкції про порядок призначення і проведення судових експертиз та експертних досліджень паспортних документів експертною службою Державної прикордонної служби України: Наказом Державної прикордонної служби України від 07.08.2009 р. № 594. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/RE16840>

29. Положення про Центральну експертно-кваліфікаційну комісію при Міністерстві юстиції України та атестацію судових експертів: Наказ Міністерства юстиції України від 03.03.2015 р. № 301/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1597-14>

30. Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію МВС та порядок проведення атестації судових експертів Експертної служби МВС: Наказ МВС України від 21.09.2020 р. № 675. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0022-21#Text>

31. Положення про експертно-кваліфікаційну комісію Служби безпеки України та атестацію судових експертів: Наказ Служби безпеки України від 24.12.2014 р. № 855. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0044-15#Text>

32. Про затвердження Положення про Експертно-кваліфікаційну комісію та атестацію судових експертів Державної прикордонної служби України: Наказ Державної прикордонної служби України

від 23.11.2010 р. № 891. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1246-10#Text>

33. Ткаченко Н.М., Алексейчук В.І. Реформування правових засад експертного забезпечення правосуддя як складова антикорупційної політики в Україні. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали V Міжнарод. наук.-практ. конф.* Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. Ч. 1. С. 265-269. <https://cutt.ly/MmU2Ygc>

34. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів: Указ Президента України від 10.05.2006 р. № 361/2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361/2006#Text>

35. Репешко П. І. Питання державного регулювання судово-експертної діяльності в країнах пострадянського простору та реформування системи правоохоронних органів в Україні. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2012. Вип. 12. С. 127-134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Trpsek_2012_12_21

36. Моніторинговий звіт за 2020 рік Міністерства юстиції України. Директорат правосуддя та кримінальної юстиції. URL: <https://minjust.gov.ua/files/genera/2021/01/19/20210119145116-22.pdf>

REFERENCES:

1. Korotaiev V.M. (2018). Porivnialnyi analiz administratyvno-pravovoho rehuliuвання експертно-криміналістичного doslidzhennia v zarubizhnykh krainakh [Comparative analysis of administrative and legal regulation of expert forensic research in foreign countries] *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*. № 1. P.115-119. Retrieved from <https://er.dduvs.in.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/2587/24.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [in Ukrainian].

2. Lazebnyi A. M. (2016). Mizhnarodnyi dosvid vykorystannia spetsialnykh znan pid chas rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen proty hromadskoho poriadku [International experience of using special knowledge during the investigation of criminal offenses against public order]. *Mizhnarodnyi yurydychnyi visnyk: zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy – International legal bulletin: a collection of scientific works of the National University of the State Tax Service of Ukraine*. Vyp. 1 (3). P. 85–90 [in Ukrainian].

3. O sudebnoi ekspertyze; Zakon Respublyky Kazakhstan [About forensic examination; Law of the Republic of Kazakhstan]. (n.d.). *adilet.zan.kz*. Retrieved from <https://adilet.zan.kz/rus/docs/Z1700000044> [in Russian].

4. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo yustytsii Ukrainy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [On the approval of the Regulation on the Ministry of Justice of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/228-2014-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

5. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo vnutrishnikh sprav Ukrainy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [On the approval of the Regulation on the Ministry of Internal Affairs of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

6. Pro Ukrainskyi nauково-doslidnyi instytut spetsialnoi tekhniki ta sudovykh ekspertyz Sluzhby bezpeky Ukrainy: Rozporiadzhenniam Kabinetu Ministriv Ukrainy [About the Ukrainian Research Institute of Special Equipment and Forensic Examinations of the Security Service of Ukraine: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved

from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/109-93-%D1%80#Text> [in Ukrainian].

7. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Holovnyi ekspertno-kryminalistychnyi tsentr Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy: Nakaz Administratsii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy [On the approval of the Regulations on the Main Expert Forensic Center of the State Border Service of Ukraine: Order of the Administration of the State Border Service of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0770-10#Text> [in Ukrainian].

8. Polozhennia pro biuro sudovomedychnoi ekspertyzy upravlin okhorony zdorovia oblasnykh vykonavchykh komitetiv ta respublikanske biuro (Avtonomnoi Respublyky Krym): Polozhennia Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy [Regulations on the Bureau of Forensic Examination of Health Departments of Regional Executive Committees and the Republican Bureau (of the Autonomous Republic of Crimea): Regulations of the Ministry of Health of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-95#Text> [in Ukrainian].

9. Starodubov I.V. (2020). Problemy formuvannia kadrovoho zabezpechennia subiektiv sudovo-ekspertnoi diialnosti. Materialy Vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii-dyskusii [Problems of the formation of human resources for subjects of forensic expert activity]. «Mistse nederzhavnoi sudovoi ekspertyzy u zabezpechenni sudochynstva Ukrainy» – *Materials of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference-Discussion “The Place of Non-State Forensic Expertise in Ensuring the Judiciary of Ukraine”*. Kyiv: Vydavnyk Nazarov O.A., P. 34-38. Retrieved from <http://nndes.org.ua/images/18112020.pdf> [in Ukrainian].

10. Informatsiia shchodo diialnosti sudovykh ekspertiv, yaki ne ye pratsivnykamy derzhavnykh spetsializovanykh ustanov za 2021 rik (stanom na 01.04.2022) [Information on the activities of judicial experts who are not

employees of state specialized institutions for 2021 (as of April 1, 2022)]. (n.d.). *minjust.gov.ua*. Retrieved from https://minjust.gov.ua/legal_expertise [in Ukrainian].

11. Ukrainskyi naukovo-doslidnyi instytut spetsialnoi tekhniky ta sudovykh ekspertyz SBU [Ukrainian Research Institute of Special Equipment and Forensic Examinations of the SBU]. (n.d.). *ssu.gov.ua*. Retrieved from <https://ssu.gov.ua/naukovo-doslidnytskyi-institut> [in Ukrainian].

12. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo okhorony zdorovia Ukrainy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [On the approval of the Regulations on the Ministry of Health of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/267-2015-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

13. Ofitsiyni veb-sait Ministerstva yustytzii Ukrainy [Official website of the Ministry of Justice of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://minjust.gov.ua/m/departament-ekspertnogo-zabezpechennya-pravosuddya> [in Ukrainian].

14. Tkachenko N.M. (2019). Osoblyvosti derzhavnoho upravlinnia v sferi sudovo-ekspertnoi diialnosti (na prykladi Ministerstva yustytzii Ukrainy) [Peculiarities of state administration in the field of judicial expert activity (on the example of the Ministry of Justice of Ukraine)]. Retrieved from <https://khrife-journal.org/index.php/journal/article/download/318/340/> [in Ukrainian].

15. Instruktisiia pro osoblyvosti zdiisnennia sudovo-ekspertnoi diialnosti atestovanykh sudovymy ekspertamy, shcho ne pratsiuut u derzhavnykh spetsializovanykh ekspertnykh ustanovakh: Nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy [Instruction on the peculiarities of forensic expert activity by certified forensic experts who do not work in state specialized expert institutions: Order of the Ministry of Justice of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from [\[sudovo-ekspertnoji-diyal-nosti-atestovanimi-sudovimi-ekspertami-scho-ne-pracyuyut-u-derzhavnih-specializovanih-ekspertnih-ustanovah\]\(https://www.justice-km.gov.ua/instrukciya-pro-osoblivosti-zdiysnennya-sudovo-ekspertnoji-diyal-nosti-atestovanimi-sudovimi-ekspertami-scho-ne-pracyuyut-u-derzhavnih-specializovanih-ekspertnih-ustanovah\) \[in Ukrainian\].](https://www.justice-km.gov.ua/instrukciya-pro-osoblivosti-zdiysnennya-</p></div><div data-bbox=)

16. Pro zatverdzhennia Instruktisii pro pryznachennia ta provedennia sudovykh ekspertyz i Naukovo-metodychnymy rekomendatsiiami z pytan pidhotovky ta pryznachennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen: Nakaz Ministerstva yustytzii Ukrainy [On the approval of the Instructions on the appointment and conduct of forensic examinations and Scientific and methodological recommendations on the preparation and appointment of forensic examinations and expert studies: Order of the Ministry of Justice of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> [in Ukrainian].

17. Ekspertne zabezpechennia pravosuddia Ministerstvo yustytzii Ukrainy. 2021 [Expert provision of justice. Ministry of Justice of Ukraine]. (n.d.). *minjust.gov.ua*. Retrieved from <https://minjust.gov.ua/m/1-kvartal-2021-roku> [in Ukrainian].

18. Ekspertne zabezpechennia pravosuddia .Ministerstvo yustytzii Ukrainy. 2022. [Expert provision of justice. Ministry of Justice of Ukraine]. (n.d.). *minjust.gov.ua*. Retrieved from <https://minjust.gov.ua/m/1-kvartal-2022-roku> [in Ukrainian].

19. Pro utvorennia ekspertnoi sluzhby Ministerstva vnutrishnikh sprav: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy [On the formation of the expert service of the Ministry of Internal Affairs]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2000-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

20. Polozhennia pro Ekspertnu sluzhbu MVS Ukrainy: Nakaz Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy [Regulations on the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2000-%D0%BF#Text>

rada.gov.ua/laws/show/z1390-15#Text [in Ukrainian].

21. Pro Sluzhbu bezpeky Ukrainy: Zakon Ukrainy [About the Security Service of Ukraine: Law of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text> [in Ukrainian].

22. Polozhennia pro Holovnyi ekspertno-kryminalistychnyi tsentr Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy: Nakaz Administratsii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy [Regulations on the Main Expert Forensic Center of the State Border Service of Ukraine: Order of the Administration of the State Border Service of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0770-10#Text> [in Ukrainian].

23. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia: Zakon Ukrainy [Fundamentals of Ukrainian legislation on health care: Law of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> [in Ukrainian].

24. Moskalenka V.F., Mykhailychenka B.V. (2011). Sudova medytsyna. Medychno zakonodavstvo: Pidruch. dlia stud. vyshch. med. navch. zakl. IV r.akr. Kn. 1 [Forensic medicine. Medical legislation: Subclass. for students higher honey. education closing IV r.acr. Book 1: Forensic medicine]. *Sudova medytsyna*, K. : Medytsyna. 448 p. [in Ukrainian].

25. Polozhennia pro biuro sudovomedychnoi ekspertyzy upravlin okhorony zdorovia oblasnykh vykonavchykh komitetiv ta respublikanske biuro (Avtonomnoi Respubliky Krym): Nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy [Regulations on the Bureau of Forensic Examination of Health Departments of Regional Executive Committees and the Republican Bureau (of the Autonomous Republic of Crimea): Order of the Ministry of Health of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://>

zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0258-95#Text [in Ukrainian].

26. Pro zatverdzhennia Instruksii z orhanizatsii provedennia ta oformlennia ekspertnykh provadzen u pidrozdilakh Ekspertnoi sluzhby Ministerstva vnutrishnikh sprav Ukrainy: Nakaz MVS [On the approval of the Instructions for the organization and registration of expert proceedings in the divisions of the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine: Order of the Ministry of Internal Affairs]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1024-17#Text> [in Ukrainian].

27. Instruksiiia pro pryznachennia ta provedennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen v systemi Sluzhby bezpeky Ukrainy, zatverdzhena nakazom Sluzhby bezpeky Ukrainy [Instructions on the appointment and conduct of forensic examinations and expert investigations in the system of the Security Service of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0738-15> [in Ukrainian].

28. Instruksii pro poriadok pryznachennia i provedennia sudovykh ekspertyz ta ekspertnykh doslidzhen pasportnykh dokumentiv ekspertnoiu sluzhboiu Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy: Nakazom Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy [Instructions on the procedure for appointing and conducting forensic examinations and expert studies of passport documents by the expert service of the State Border Service of Ukraine: Order of the State Border Service of Ukraine]. (n.d.). *ips.ligazon.net*. Retrieved from <https://ips.ligazon.net/document/RE16840> [in Ukrainian].

29. Polozhennia pro Tsentralnu ekspertno-kvalifikatsiinu komisiuu pry Ministerstvi yustytsii Ukrainy ta atestatsiiu sudovykh ekspertiv, zatverdzhene nakazom Ministerstvi yustytsii Ukrainy [Regulations on the Central Expert Qualification Commission under the Ministry of Justice of Ukraine

and certification of court experts: Order of the Ministry of Justice of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1597-14> [in Ukrainian].

30. Polozhennia pro Ekspertno-kvalifikatsiinu komisiuu MVS ta poriadok provedennia atestatsii sudovykh ekspertiv Ekspertnoi sluzhby MVS: Nakaz MVS Ukrainy [Regulations on the Expert Qualification Commission of the Ministry of Internal Affairs and the procedure for the attestation of judicial experts of the Expert Service of the Ministry of Internal Affairs: Order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0022-21#Text> [in Ukrainian].

31. Polozhennia pro ekspertno-kvalifikatsiinu komisiuu Sluzhby bezpeky Ukrainy ta atestatsiiu sudovykh ekspertiv: Nakaz Sluzhby bezpeky Ukrainy [Regulations on the expert qualification commission of the Security Service of Ukraine and the certification of judicial experts: Order of the Security Service of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0044-15#Text> [in Ukrainian].

32. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ekspertno-kvalifikatsiinu komisiuu ta atestatsiiu sudovykh ekspertiv Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy: Nakaz Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy [On the approval of the Regulation on the Expert Qualification Commission and the certification of forensic experts of the State Border Service of Ukraine: Order of the State Border Service of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1246-10#Text> [in Ukrainian].

33. Tkachenko N.M., Aliksieichuk V.I. (2020). Reformuvannia pravovykh zasad ekspertnoho zabezpechennia pravosuddia yak skladova antykoruptsiinoi polityky v Ukrainy [Reforming the legal basis of expert provision of justice as a component of anti-

corruption policy in Ukraine]. *Realizatsiia derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky v mizhnarodnomu vymiri: materialy V Mizhnar. nauk.-prakt. konf. – Implementation of the state anti-corruption policy in the international dimension: materials of the V International. science and practice conf* Kyiv : Nats. akad. vnutr. sprav. Ch. 1. P. 265-269. Retrieved from <https://cutt.ly/MmU2Ygc> [in Ukrainian].

34. Pro Kontseptsiiu vdoskonalennia sudivnytstva dlia utverdzhennia spravedlyvoho sudu v Ukraini vidpovidno do yevropeiskykh standartiv: Ukaz Prezydenta Ukrainy [On the concept of improving the judiciary to establish a fair court in Ukraine in accordance with European standards: Decree of the President of Ukraine]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361/2006#Text> [in Ukrainian].

35. Repeshko P. I. (2012). Pytannia derzhavnogo rehuliuвання sudovo-ekspertnoi diialnosti v krainakh postradianskoho prostoru ta reformuvannia systemy pravookhoronnykh orhaniv v Ukraini [The issue of state regulation of forensic expert activity in the countries of the post-Soviet space and reforming the system of law enforcement agencies in Ukraine]. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky – Theory and practice of forensic examination and criminology*. Vyp. 12. P. 127-134. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpsek_2012_12_21 [in Ukrainian].

36. Monitorynhovyi zvit za 2020 rik Ministerstva yustytsii Ukrainy. Dyrektorat pravosuddia ta kryminalnoi yustytsii [Monitoring report for 2020 of the Ministry of Justice of Ukraine. Directorate of Justice and Criminal Justice]. (n.d.). *minjust.gov.ua*. Retrieved from <https://minjust.gov.ua/files/general/2021/01/19/20210119145116-22.pdf> [in Ukrainian].